

Nando Malmelin ja Petro Poutanen:

Luovuuden idea.

Luovuus työelämässä, yhteisöissä ja organisaatioissa.

Gaudeamus. 2017. 180 s.

Kirja-arvio

Karoliina Nikula

TT, AmO, projektipäällikkö

Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu

Karoliina.Nikula@xamk.fi

Nando Malmelinin ja Petro Poutasen kirja *Luovuuden idea* avaa uusinta tutkimustietoa luovuuden ilmiöstä ja luovan toiminnan periaatteista. Kirjoittajat kuvaavat kirjaansa ensimmäiseksi perusteelliseksi suomenkieliseksi tieto- ja oppikirjaksi luovuudesta ja luovista yhteisöistä. Kirjan tavoitteena on luoda kokonaisvaltaista ymmärrystä siitä, mitä tiedetään luovuudesta, luovista organisaatioista ja luovasta toiminnasta, sekä avata uusia näkökulmia luovuuteen luovan vuorovaikutuksen ja luovien käytäntöjen kautta. Teos tarjoaa myös välineitä luovuuden kehittämiseksi työelämässä.

VTT Malmelin on Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun professori johtamisen laitoksella ja viestinnän dosentti Helsingin yliopistossa. VTT Poutanen on yrittäjä ja Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun vieraileva tutkija. Poutasen ja Malmelinin mukaan aiempi suomenkielinen luovuutta tarkasteleva kirjallisuus on ollut opaskirjamaista ja niissä luovuuden ilmiötä on käsitelty turhan kapeasti. Omal-

la teoksellaan he pyrkivät syvällisempään ja monipuolisempaan lähestymistapaan. Kirjan perusajatus on, että luovuus syntyy ja elää ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Jotta luovuutta voidaan kehittää, tulee ymmärtää luovuuden ilmiötä. Kyky ajatella luovasti voidaan nähdä perustavana asiana ihmisen selviytymisessä ja sopeutumisessa.

Kirja on jaettu kolmeen lukuun: Mitä luovuudella tarkoitetaan, Mitä tiedämme luovuudesta ja Miten kehittää luovuutta. *Ensimmäisessä luvussa* pyritään jäsentämään ymmärrystä luovuuden määritelmästä ja purkamaan luovuuteen liittyviä myyttejä. Vaikka luovuuden akateemisella tutkimuksella on pitkä perinne, kirjoittajien mukaan luovuuden peruskäsitteet eivät ole selkeitä.

Luovuus on monimutkainen ilmiö, jota on vaikea määritellä tyhjentävästi. Yleensä luovuuteen liitetään osatekijöinä: uutuus, ainutlaatuisuus, sopivuus, tarkoituksenmukaisuus, toisinaan myös yllätyksellisyys. Luovuuden lähikäsitteiksi mielletään usein mielikuvitus, älykkyys, oppiminen,

taiteellisuus, ongelmanratkaisu, keksiminen ja innovatiivisuus. Luovan toiminnan tarkoitus on johtaa omaperäisiin ja uusiin aikaansaannoksiin, jotka poikkeavat valtavirrasta. Luovilta toimijoilta edellytetään kykyä ajatella asioita uusista näkökulmista. Luovat aikaansaannokset tekevät maailmasta paremman paikan. Monille luovien alojen työntekijöille on merkityksellistä, että he voivat olla tuottamassa parempia ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin tai muuttamassa toimialoja. Kirjoittajat tuovat esiin Carl Rogersin esittämän ajatuksen, että mitä omaperäisempi luova ratkaisu on, sitä todennäköisemmin aikalaiset arvioivat sen turhaksi. Siksi kaikkia luovia ratkaisuja ei voikaan arvioida perusteellisesti heti sen ilmestyttyä, vaan vasta myöhemmin. Esimerkiksi käy Vincent van Gogh, jonka kerrotaan elinaikanaan onnistuneen myymään ainoastaan yhden taulun.

Luovuus ymmärretään eri kulttuureissa ja eri oppialoilla eri tavoin. Yksi luovuuden tarkastelun vinouma on ollut se, että luovuus on mielletty erityisesti taiteilijoiden, tuotteiden ja yksilöiden kautta. Erityisesti kuitenkin työelämässä luovuus on harvoin yhden henkilön hetkellinen aikaansaannos, vaan se on ennemminkin pitkällisen yhteiskehittämisen seurausta. Kirjoittajat nostavat esiin, että näkökulmaa olisi hyvä laajentaa myös luoviin prosesseihin. Esimerkiksi ongelmanratkaisu luovuuden muotona sopii mainiosti työyhteisöihin. Työyhteisöt, jotka kannustavat kokeiluihin ja oppivat epäonnistumisista, ruokkivat improvisoitua luovuutta.

Ensimmäinen luku on hyvä perehdytys siihen, mitä luovuudella tarkoitetaan ja mitä ei tarkoiteta. Se haastaa lukijaa ajattelemaan luovuutta monipuolisesti ja laaja-alaisesti.

Toisessa luvussa, Mitä tiedämme luovuudesta, kirjoittajat tarkastelevat luovuuden tutkimusta oppialana ja esittelevät luovuustutkimuksen keskeisimpiä ja kiistellyimpiä löydöksiä. Perinteisessä luovuustutkimuksessa on oltu kiinnostuneita yksilöistä, eikä niinkään yhteisöistä. Luovuuden tutkimus on lähtenyt liikkeelle psykologiasta ja laajentunut sieltä yhteiskuntatieteisiin, humanistiseen ja kauppatieteelliseen tutkimukseen. Kukin tieteenala on tarkastellut luovuutta pitkälti omista lähtökohdistaan, mistä johtuen kirjoittajat arvioivat luovuustutkimuksen olleen melko yksipuolista eri aloilla. Moni- ja poikkitieteelliselle luovuustutkimukselle olisi siis tilausta, muutoin luovuuden ilmiön kokonaisuus jää hahmottomatta.

Luovuuden tutkimuksen uusin aalto keskittyy vuorovaikutukseen, viestintään ja verkostojen merkitykseen. Yhtenä kirjan kiinnostavimmista väitteistä pidän sitä, että vaikka kirjoittajat toteavat luovuuden tutkimuksen olevan kehittymässä monitieteiseksi tutkimusalaksi, he sanovat tutkimuksen taustaoletusten olevan edelleen kehittymättömiä, eikä luovuuden ymmärryksen perustoja ole asetettu kyseenalaiseksi riittävän laajasti ja syvällisesti. Jotta vallitsevia tutkimuksellisia raja-aitoja voidaan ylittää, edellyttää se poikkitieteellistä ja syvällistä tutkimusotetta. Oikeastaan on aika ironista ja itse luovuuden idean vastaista, että tutkittaessa luovuutta – jota omaperäisyydellä, innovatiivisuudella ja uutuudella luonnehditaan – ollaan kuitenkin tutkimuksellisesti jääty aika perinteisiin asetelmiin ja tutkimuksellisiin taustaoletuksiin.

Kirjoittajat tuovat esiin luovaan persoonaan liitettyjä piirteitä: kykyä sietää monimerkityksellisyyttä ja keskeneräisyyttä, halua ylittää esteitä ja kykyä sinnikkyyteen, halua kasvaa ja kehittää uutta, pyrkimystä

Vuorovaikutuksen tärkeyttä ei voi vähätellä.

ottaa järkeviä riskejä ja yksilön uskoa itseensä. Luovaa persoonaa pidetään usein tietoisena ja itsereflektiivisenä toimijana, joka pyrkii toisaalta mukautumaan ympäröiviin rakenteisiin, toisaalta tietoisesti asettamaan vallitsevia toimintatapoja ja ajattelumalleja kyseenalaiseksi. Luovia henkilöitä on pidetty uusille kokemuksille avoimina, uusia näkökulmia etsivinä ja kurinalaisina toimijoina. Näitä piirteitä lukija voi peilata itseensä ja omaan työyhteisöönsä ja reflektoida omaa luovaa persoonaansa.

Työelämän luovuutta mietittäessä on olennaista ymmärtää, että ihmisillä on erilaisia luovan ajattelun valmiuksia. Ryhmien luovuutta pohdittaessa ja kehitettäessä vuorovaikutus ja viestintä, ryhmän tunnelma ja ilmapiiri sekä ympäristöön liittyvät asiat korostuvat. Luovan ryhmän toiminta perustuu sen kykyyn hyödyntää ryhmän jäsenten osaamista. Tällöin vuorovaikutus on tärkeää. Samoin merkityksellistä on se ilmapiiri, jossa jokainen uskaltaa esittää erilaisiakin mielipiteitä ja ottaa riskejä. Luovuus edellyttää rajojen rikkomista, mihin poikkeavuutta suvaitsemattomat yhteisöt eivät kannusta.

Kirja käsittelee enemmän abstrakteja, laajoja, teoreettisia ilmiöitä luovuudesta kuin konkreettisia keinoja kehittää luovuutta, vaikka niitäkin käsitellään. Kirjan tarkoitus ei ole ollutkaan olla opaskirjamainen. Luovuutta voi pyrkiä edistämään esimerkiksi tietoisella näkökulman vai-

tamisella tai eriyttävän ajattelun menetelmällä. ”Luovan ideoinnin tekniikat” -otsikon alla käsitellään muun muassa brains-tormingia ja ryhmätyötä.

Kirjan ansioksi voi lukea sen, että se ei keskity yksipuolisesti kehumaan jotakin asiaa – esimerkiksi rehellisesti todetaan, että luovuutta voidaan käyttää huonohinkin tarkoituksiin tai että yhteisössä voi tapahtua kollektiivinen tyhmistyminen. Kiinnostavaa oli lukea, että tiivis verkostorakenne suosii faktatiedon etsiskelyä, joka samalla ehkäisee verkoston jäseniä etsimästä uusia teorioita ja tulkintoja. Yhteiseen näkemykseen pyrkiminen ei aina välttämättä ole hyväksi, sillä se saattaa rajoittaa uutta luovaa ajattelua. Kirjassa arvioidaan kriittisesti eri asioita ja menetelmiä, esimerkiksi tuodaan esiin ryhmätyöhön liittyviä tutkimuksiin perustuvia käsitelyksiä siitä, ettei ryhmätyö välttämättä olekaan niin tehokasta kuin yleisesti ajatellaan olevan. Luoville ryhmille ihanteellisena ilmapiirinä esitetään ilmapiiri, jossa erikoisten ja poikkeavien ideoiden esittämiselle on tilaa, mutta sallitaan myös kriittinen ajattelu ja rakentava keskustelu. Vuorovaikutuksen tärkeyttä ei voi vähätellä, sillä ryhmissä tapahtuva ideointi ja luova ongelmanratkaisu perustuvat vuorovaikutukseen ja viestintään ryhmän jäsenten välillä.

Kirjan ansio on myös se, että se avaa näköaloja sille, mitä luovuuden oppialalla seuraavaksi pitäisi tutkia. Tulevaisuudessa tarvitaan runsaampaa vuoropuhelua eri tutkimussuuntausten välillä, jotta ymmärrys luovuudesta saadaan syvällisemmäksi. Yhteisöllisyyden ja vuorovaikutuksen merkitystä ei voi vähöksyä edistettäessä yhteisöjen luovuutta. Tärkeinä luovuuden edistämisen tutkimus- ja kehittämiskohteina kirjoittajat nostavat esiin vuorovaikutuksen merkityksen, työyhteisöjen ta-

vat ja johtamisen. Luovuudesta organisaatioissa ja ryhmien sisäisestä vuorovaikutuksesta tiedetään edelleen vähän, ja niitä tulisikin tutkia lisää. Luovan ryhmän toiminnalle viestintä, vuorovaikutustaidot sekä vuorovaikutusta ohjaavat rakenteet ovat erittäin tärkeitä.

On hyvä huomata, että luovuus ei ole sama asia kuin innovaatio. Luovuus on lähempänä ideoiden tuottamista, innovaatio lähempänä kykyä implementoida uusia ideoita. Luovuuden tutkimuksen alkuperäinen tausta on psykologiassa, innovaatiotutkimuksen taloustieteessä ja tekniikassa. Innovaatioita pidetään perustavana asiana organisaatioiden uudistumiselle ja menestykselle, sillä nämä edellyttävät luovuutta.

Yhteisön luovuus on usein seuraus onnistuneesta johtamisesta ja koordinoimisesta, enemmän kuin että se olisi yhteisön ominaisuus sinänsä. Yhteisöllinen luovuudentutkimus on tarpeellista ja ajankoh-taista, sillä projektityö on lisääntynyt. Lisäksi ongelmat ovat niin monimutkaisia ja vaikeasti ratkottavissa, että niitä tulee-kin ratkoa yhdessä monitieteisesti ja laaja-alaisissa ryhmissä. Palautteen antamisen taidot ovat tärkeitä luovassa ryhmätyöskentelyssä. Myös kyky esittää kriittisiä kysymyksiä ja kyky saada ihmiset innostumaan ovat tärkeitä tekijöitä. Yhteisöllistä luovuuden tutkimusta kuvaa ajatus, että luovuus ei kehkeydy yksilöiden ajattelussa, vaan vuorovaikutussuhteissa.

Kolmannessa luvussa, Miten kehittää luovuutta, todetaan, että luovuus kehittyy käytännön työelämässä. Luovaksi ihmiseksi ei synnytä, vaan luovaksi ammattilaiseksi kehittyminen vaatii yleensä pitkäaikaista harjoittelua ja opiskelua.

Luovuuden olosuhteisiin vaikuttaa aika, joka ihmisellä on käytössään luovaan työhön. Tähän on syytä kiinnittää huomiota toimintoja ”tehostettaessa”. Auttamisen kulttuuri työyhteisössä on myös merkityksellistä luovuuden kannalta. Jos työyhteisössä vallitsee kilpailua, ei auttamisen kulttuurille ole suotuisia olosuhteita. On tärkeää miettiä, miten erilaisia vuorovaikutustilanteita voidaan käyttää luovuuden kehittämiseksi yhteisössä. Erilaisuuden ymmärtämistä ja hyväksymistä tulisi ruokkia ja kiinnostua myös sellaisista näkemyksistä ja ajatuksista, jotka ovat ristiriidassa omien ajatusten kanssa. Viestinnän avoimuus on hyväksi luovuudelle, samoin psykologinen turvallisuuden tunne. Yksilön luovalle ajattelulle ja toiminnalle on erittäin tärkeää se, kenen kanssa yksilö työskentelee ja toimii. Tätä faktaa lukijan on hyvä peilata omiin urasuunnitelmiin, luovuudessa kehittymiseen ja työelämässä asiantuntijana kehittymiseen.

Olellisimpina asioina luovuuden ruokkimiseksi työyhteisössä esitetään vuorovaikutus, viestintä ja yhteisöllisyys sekä tilat/ympäristö, kuten työskentelytilat ja työyhteisön ilmapiiri. Nämä tekijät vaikuttavat siihen, mitkä edellytykset yksilöllä on ajatella luovasti, tuottaa luovia ideoita ja saada aikaan luovia lopputuloksia. Työyhteisön tuki on merkityksellistä siinä, haluaako ihminen jakaa uusia ideoita ja keskustella niistä toisten kanssa. Näiden em. tekijöiden toimivuuteen onkin syytä kiinnittää huomiota jokaisessa työyhteisössä, jossa halutaan luovuuden puhkeavan kukkaan. Tärkeää on mielikuvituksen ruokkiminen ja palautteen antaminen osana vuorovaikutusta. Ylipäänsä vuorovaikutuksen runsaus ryhmässä on merkityksellistä luovuuden ruokkimiseksi.

Suosittelen kirjaa kaikille luovuudesta ja tulevaisuuden työelämästä kiinnostuneille. Kirjan teemat, vuorovaikutus, yhteistyö ja yhteisöllisyys ovat varsin ajankohtaisia asioita jo nykyisessä työelämässä. Yksi keskeinen ajatus kirjassa on, että luovuutta edistävän vuorovaikutuksen merkitys korostuu työelämässä, esimerkiksi liiketoiminnassa luovuuden ajatellaan edistävän kasvua, innovaatioita ja tuottavuutta. Luovuutta tarvitaan lähes kaikilla toimialoilla. Maailman talusfoorumin tutkimuksen mukaan neljännen teollisen vallankumouksen seurauksena vuonna 2020 kolme tärkeintä työelämätaitoa ovat kriittinen ajattelu, kompleksisten ongelmien ratkaisu ja luovuus. Luova ajattelu ja ongelmanratkaisukyky ovat osa kaikkea asiantuntijatyötä. Siksi monilla, ellei kaikilla asiantuntija-aloilla, toivoisi olevan kiinnostusta jonkinasteiseen luovuuden kehittämiseen. Luova kehittäminen ei liity vain perinteisesti luoviksi ymmärrettyjen tuot-

teiden kehittämiseen, vaan yhä enemmän kaikenlaisten prosessien, toimintatapojen ja asioiden kehittämiseen organisaatioissa. Luovan toiminnan tavoitteena voisi nähdä radikaalin innovoinnin sijaan jatkuvan kehittämisen, minkä takia monien tulisi olla kiinnostuneita luovuudesta ja sen kehittamisestä.

Kirja on kiinnostava kokonaisuus näkökulmia ja tutkittua tietoa luovuuden ilmiöön ja ideaan. Kirjassa vaikuttaa olevan jonkin verran toistoa: samaa asiaa tarkastellaan monessa kohtaa hiukan eri näkökulmista. Kirja tuo esiin luovuuden monipuolisuuden, rikkoo stereotyyppistä kuvaa luovista aloista vain taiteen, tieteen ja muotoilun edustajina tai yksittäisinä neuroina. Luettuani kirjan päällimmäisenä mieleeni jäi kantavina teemoina vuorovaikutus ja yhteisöllisyys sekä niiden merkitys luovuudelle organisaatioissa ja etenkin tulevaisuuden työelämässä.

